

„Ако хоћемо да успоставимо као друштво 'заједницу сећања', онда су чињенице, њихова реконструкција, оно чиме треба се бавимо, а не да унапред исконструисаном 'политиком сећања' у име политике имамо надзор над прошлoшћу. Хапшење Радована Караџића битан је чин за консензус заједнице да ради своје будућности до прочишћења расправља о својој прошлости и злочинима у њој. Зато је сваки покушај да се овај чин стави у 'антицивизацијски' контекст још један покушај да се прошлост учини неразговорном, манипулативном, релативном и да се ослаби снага друштва да изађе на крај са сопственом прошлoшћу“, истиче у свом програмском тексту „Заједница сећања“ Борка Павићевић. Она нам је тако још једном демонстрирала основне постулате идеологије, коју имамо прилике да видимо ових дана, пратећи реаговања на хапшење најтраженијег хашког бегунца.

Велики је изазов за сваку заједницу, па и за оне најстабилније да изведу до краја своје суочавање са прошлoшћу. Тај процес је још увек отворен у Немачкој, Јапану, Француској, Италији, Америци, Русији, Шпанији и свака од ових земаља и данас има великих политичких и социо-културних проблема када треба да се суочи са прошлoшћу у којој су чињени злочини. За земље које још нису успоставиле стабилне демократске институције проблем је тим већи јер је простор за политичку манипулацију и идеолошку симплификацију разорнији. Зато је и позивање на заједницу сећања веома племенит гест, али је њено стварање изузетно сложен, мукотрпан и осетљив историјски подухват и не остварује се – како то замишља Борка Павићевић и политичко-идеолошка групација којој она припада – тако што ће се један народ, у овом случају српски, прибити на стуб срама, оптуживати за геноцид и разарање државе, а да се при томе свако спомињање његових великих неспорних жртава и страдања сматра као политичка провокација и релативизација злочина.

Управо је ових дана исконструисан још један пример једностране политике сећања и демонстрирано како изгледа бруталан надзор над прошлoшћу, а све у име политике помирења и лековитог суочавања са прошлoшћу. Недавно хапшење Радована Караџића тумачи се као јединствена прилика за српско прочишћење, у коме ће се најзад доћи до једино могуће и одрживе истине о рату у Босни – да су Срби једини и искључиви кривци за крвави грађански рат и да је коначно дошло време да понесу терет одговорности за злочине почињене у име српског народа, остваривање идеје Велике Србије и стварање геноцидне творевине Републике Српске. Реакције на ово хапшење крећу се у неколико праваца. Пре свега тврди се да ће оно допринети стабилизацији политичких прилика у региону, да ће поспешити процес помирења у Босни и да ће коначно покренути процес суочавања Србије са злочинима почињеним у њено име.

Међутим, када погледамо изјаве и коментаре у штампи и политичким круговима у Сарајеву и Загребу, видимо да то сигурно нису знаци који упућују на стабилизацију региона. У том контексту можемо оценити и реаговања страних политичара и међународних представника као непосредних учесника у догађајима у Босни. Пре свих веома је индикативна изјава Хариса Силаџића у којој је садржана суштина политичких проблема у постдејтонској Босни. „Слободан Милошевић је мртав. Радован Караџић је ухапшен, али њихов пројекат је остао. Зато је међународна заједница дужна да избрише

резултате геноцида.“

Овакве изјаве као отворен позив на рушење Дејтонског споразума и разарање Републике Српске сигурно не доприносе стабилизацији у региону. Председник Странке демократске акције БиХ Сулејман Тихић је, подржавајући хапшење Радована Караџића, навео да је Република Српска његово дело и да ће процес против њега дати многе одговоре о карактеру рата у БиХ, али и потакнути преиспитивање опстанка његовог дела, Републике Српске.

Одговор на овакве „помиритељске“ реакције стигао је од премијера Републике Српске Милорада Додика, који је у неколико изјава изнео став о положају Републике Српске и питању помирења у Босни. „Република Српска је настала као политичка воља и израз пре свега српског народа у БиХ, који је у данима током распада бивше Југославије желео да има неки политичко-територијални оквир своје заштите; да је сâм Караџић у то време био против таквог стварања, сигурно је да не би био лидер. Свет функционише на стереотипу који је направљен давно. Тај стереотип произвео је ситуацију у којој је кривац за рат и све проблеме у БиХ само један. Наравно, нарочито у рату, криваца има и на другој страни, многи су убијали и Србе, залажући се за БиХ, коју они, ето, нису хтели. Многи су чинили злочине, али је медијски међународни стереотип био да су само Срби кривци. Видели сте и сад, поводом хапшења Караџића, да је Холбрук наставио да лаже, без обзира на чињенице које је изнео један муслимански институт – да је укупно у рату погинуло 92.000 људи свих нација и националности, Срба и Хрвата и Муслимана и осталих, и да је то егзактна чињеница коју нико не може да побије. Утврђено је да је убијено 28.000 Срба, које вероватно нису поубијале хуманитарне организације, што је приближно проценту структуре становништва овог народа у БиХ.“

Изјава Богдана Клачара, избеглице из Сарајева, такође сведочи о томе како Срби у Босни доживљавају процес помирења и суочавања са прошлошћу. „Таман смо се смирили, вратили се свом животу. Покушавамо поново да нормално живимо. Али понижењима никад краја. Да ли ви у Београду слушате шта нам поручују из Сарајева? Или су толико далеко да до вас те експлозије не допиру. Суштина те халабуке је да није у питању Радован, већ како кажу 'његов пројекат', наша Република Српска. Где је крај уценама? Нико не пита ко је данас у бошњачком руководству у Сарајеву. Какве су њихове улоге у нашем крвавом рату? Ко зашта данас пита Силаџића, Изетбеговићевог сина Бакира и друге који су довели муџахедине у Босну? Да, нико не поставља та питања, једино остају да трају давно утврђене и политички инструментализоване стереотипне представе о искључивој српској кривици. И у томе је највећи дефицит у обликовању тзв. политике сећања, што је њој битније да задржи надзор над успостављеним стереотипом о српској кривици, него да покрене истински дијалог о целини политичких процеса и друштвених догађања у Босни и Херцеговини у време разбијања Југославије.“

Ових дана је било веома интересантно пратити оцене о хапшењу Радована Караџића које су стизале из Хрватске, њихов тон и садржај сигурно неће допринети стабилизацији и унапређењу сарадње у нашем региону. Напротив, искоришћена је још једна прилика да се понове сви они ратноухачки и пропагандистички обрасци коришћени у жестоком

медијском рату против Србије у време грађанског рата у Хрватској. Тај медијски рат се изнова појављује у свакој погодной прилици као израз осведоченог домољубља и оданости домовинском рату. У реакцијама овакве врсте предњаче Мароје Миховиловић и Јелена Ловрић.

Мароје Миховиловић у специјалном додатку „Пад српског крвника“ у листу Национал наводи: „Радован Караџић један је од највећих злочинаца новог доба, човјек одговоран за смрт стотина тисућа људи, те страдања неколико милијуна, за небројене људске трагедије, што је све чинио необичном мирноћом и систематичношћу, што је и особина великих злочинаца, али и великих психопата. Бавио се и књижевношћу, која је прва почела откривати његову злочиначку страну.“

У колумни „Добра вест за Србију“ у листу Глобус Јелена Ловрић пише у сличном стилу. „Хапшење Радована Караџића симболички представља дефинитиван крај рата на Балкану. Привођење правди најважнијег монструма из плејаде Слободана Милошевића омогућит ће да се на ратни сукоб стави нужна и одговарајућа точка. Затварање Радована Караџића важно је за цијелу регију и може се очекивати да ће релаксирати међусобне односе бивших југословенских држава. Посебно је важно за напаћену Босну и Херцеговину. За Хрватску је хватање Караџића добро јер за првог сусједа више нема земљу која је годинама добровољни заточеник Милошевићеве злочиначке политике.“

Међутим, чак је и њих, али и босанске политичке и државне званичнике, успео да у својој политичкој експлицитности и бруталној искрености превазиђе коментатор провладиног Вјесника Марко Баришић. „Право питање је што ће се након Караџићевог привођења пред међународни трибунал у Хагу догодити с његовом политичком оставштином, дакле, Републиком Српском, која постоји и данас као парадржава на половци БиХ. Постоји унаточ чињеници да је тај ентитет свој живот почео отварањем концентрацијских логора за несрпско становништво са стражарским кулама и бодљикавом жицом, што је почетком деведесетих згрозило тадашњу еуропску и свјетску јавност. Тај злочиначки ентитет је свој злочиначки карактер наставио кроз циљана масовна smakнућа у готово свим мјестима гдје је на власти била Милошевићева клика. Због свега тога предстојећи судски процес Радовану Караџићу није и не може бити само суђење једној особи, него мора бити и суђење пројекту који је заговарао и проводио. То заправо значи да се у Хагу на оптуженичкој клупи заправо треба наћи Република Српска, јер су и депортације и масовна smakнућа и геноцид спроводили с циљем успостављања тог парадржавног ентитета. О тој пресуди овисила би и политичка будућност. Како Републике Српске, тако и саме БиХ.“

У овакав тип еуфоричних, неодмерених и једностранних реаговања спадају и изјаве људи који су као представници међународних организација и страних држава имали задатак да пре свега створе услове за решавање босанске политичке драме. Начин на који су исказали своје одушевљење хапшењем Радована Караџића и подржали позив за рушење Републике Српске само говори у прилог томе да они и даље само потхрањују стереотипе о српској кривици, које су и сами у великој мери конструисали и политички инструментализовали. Следеће изјава илустроваће до које мере је изгубљен рационални приступ историјским догађајима на овим просторима. Дејвид Милибанд, британски

министар спољних послова: „Хапшење ће придонети прекиду регионалних конфликта који трају деценијама, а њиме је отворен пут за светлију будућност Србије и целе регије.“ Ричард Холбрук, творац Дејтонског споразума: „То је био историјски дан. Један од најгорих људи на свету, европски Осама бин Ладен, напоскон је ухваћен. Велики убица уклоњен је с јавне сцене. Он је прави архитекта масовних убистава и највећи злочинац, јер га је штитила југословенска војска. Али мислим да је тај човек био гори од Милошевића, био је интелектуални вођа.“ Роберт Гелбард, амерички дипломата, мировни посредник Била Клинтона за бившу Југославију: „Веселимо се суђењу у Хагу. То је потребно Босни као део опоравка од рата, а да би се у потпуности завршило, треба пронаћи и Младића. За српски народ је важно да крене даље и да учврсти своју демократију. Хрватска је показала храброст тиме што је учинила све како би осумњичени за ратне злочине одговарали пред судом.“ Питер Галбрајт, амерички амбасадор у Хрватској 1990. године: „Караџић и Младић су два засигурно најпоқваренија човека која је Европа произвела у другој половини 20. века. Било ми је јако драго када сам чуо вест. Славио сам синоћ и том сам пригодом отворио флашу коњака коју сам донео из Хрватског Загорја.“

Посебно поглавље у реаговањима на хапшење Радована Караџића представљају реакције у нашој политичкој и друштвеној сцени, и то нарочито тзв. Друге Србије. Њих је најбоље оцртао неизбежни Предраг Матвејевић текстом у Данасу о новој шанси Србије на Истоку. „Ухићење Радована Караџића затјече Србију у тешку часу, кад Тадићева влада тражи с муком минималну стабилност како би се одржала и наставила дјеловати. Настојећи избећи да се врати на сцену Коштуничин тип клерикалнога национализма, недостојан модерног друштва. Али за овакве догађаје можда и нема лаких часова. Националисти ће све учинити да оправдају злочинца. Понављат ће тко зна по који пут како су и други чинили злочине над Србима, као да један злочин може оправдати други.“

У овом тону су и сва друга реаговања „истакнутих“ бораца и боркиња за људска права, невладиних дежурних активиста за суочавање са прошлошћу и политичких делатника и функционера грађанско либералне оријентације. Тзв. Друга Србија добила је дуго очекивану прилику да обнови свој већ познати, али израубовани идеолошки репертоар тврдњи о Србима као главном реметилачком фактору на Балкану, његовом расизму, клерофашизму, ксенофобији, антимодернизму, тоталитаризму и национализму, који се показао као идеологија етничког чишћења и геноцида. Наравно да се и овом приликом огласила група од шест невладиних организација специјализованих за одбрану људских права и оценила да хапшење Радована Караџића представља најважнији корак ка остваривању правде за жртве злочина који су почињени у име Србије и наду да ће сада доћи до темељне промене односа према прошлости. А у чему се састоји та темељна промена односа према прошлости, вероватно у прихватању и подржавању захтева да се укине геноцидна творевина Република Српска, а српски народ коначно одустане од неприличног захтева да се у суочавању са прошлошћу говори и о злочинима почињеним над његовим припадницима јер једино тако неће бити нарушена судско-политичка оцена о доказаној геноцидности Срба и то не само у Босни.

Наташа Кандић је Радована Караџића упоредила са Хитлером, а самим тим Републику Српску означила као нацистичку творевину. Соња Бисерко не заостаје у таквим

оценама: „Караџићево хапшење, без икакве сумње, симболизује крај једне националистичке епохе. Искорењивање српског радикалног национализма мора да буде нешто чиме наше друштво треба да се бави дуготрајно и систематски. За Србију су се отвориле нове перспективе, али српски национализам још није поражен. Он живи у школама, на универзитету, у медијима. Декларисани националисти и антикомунисти су почели организовано да сву одговорност за евентуалне ратне злочине на српској страни пребацују искључиво на комунисте, а понајвише на Слободана Милошевића. Мислим да је Хашки трибунал не само легитимна институција правде и да је добродошао за регион и за нас, јер утврђује податке и чињенице које су од значаја за све.“

Искорењивање српског национализма је очигледно главни идеолошко-политички задатак и циљ припадника тзв. Друге Србије и либерално грађанских политичких снага, само још није познато како ће се тај пургаториј обавити. Вероватно је за обављање ове свете мисије дозвољено користити сва средства јер тек када буде искорењен српски национализам у школама, на универзитету и у медијима, може се коначно говорити о Србији као цивилизованој и демократској земљи. Глорификација Хашког трибунала као легитимне институције правде, како то чини Соња Бисерко и то након срамне ослобађајуће пресуде Рамушу Харадинају и Насеру Орићу, израз је готово патолошке идеолошке безобзирности и непоштовања страдања српског народа. Предстојеће суђење Радовану Караџићу биће прилика да се удахне нови подстицај већ посусталом хашком тужилаштву и да се настави тамо где се стало након смрти Слободана Милошевића.

У овој променади наших бораца и заступника политике суочавања Срба са злочиначком прошлошћу није пропустио да свој допринос пружи и Жарко Кораћ. Он у свом познатом маниру износи следећу оцену: „Истина о Сребреници је тако страшна да ће генерације грађана наше земље морати да се са њом суочавају. Веома споро ће бити прихваћена чињеница да су већ две пресуде међународних судова тај злочин означиле као геноцид. И то је начин како тај злочин види већина света, за разлику од већине грађана Србије. Тамо где се, само дан након комеморације у Сребреници, намерно организује комеморација погинулим Србима у Братунцу и Скланима очигледно је настојање да се ти злочини не само изједначе, већ потпуно обесмисли тежина сребреничког геноцида. Ми већ имамо једну псеудоморалистичку теорију да су сви чинили злочине у рату у Босни и Херцеговини, па о томе не треба више много говорити. Држава Србија и њена скупштина су биле једине које нису обележиле десет година те трагедије. О одговорности или извињењу жртвама нема ни говора.“

Сва политичка дешавања и реаговања настала након хапшења Радована Караџића јасно су показала да његово привођење у Хаг неће допринети смиривању ситуације у Босни и Херцеговини, неће значајније подстаћи процес помирења и суочавања са прошлошћу и злочинима, а неће ни донети толико жељено искорењивање српског национализма. Али оно што се заиста десило и што ће имати трајније и далекосежније последице на политички живот у Србији јесте очигледни политички и идејни слом оног српског национализма који је био доминантан и делатан у време грађанских ратова на тлу Југославије. Он се сад јавља у својој немоћи и јаловости у фарсичним и гротескним облицима немоћан да изнова покрене савремену политичку историју, како је то чинио

Пише: Маринко М. Вучинић
петак, 01 август 2008 21:39

пре две деценије. Једна политичка и национална епоха се окончала, показујући само још своју устрепталу немоћ и идеолошку испразност и баналност. Ко то не схвати, остаће заробљеник једне јуродиве и политички истрошене националне приче. Зато је и неопходно изаћи из тешке сенке овог већ одавно фарсичног и превазиђеног српског национализма и окренути се стварању цивилизацијских услова за нову националну политику, у којој ће српски национални интегритет и идентитет бити уклопљени у модерне европске и демократске вредности.

29. јул 2008. године